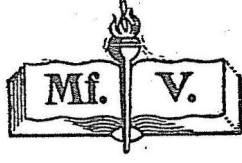

T A R İ H
VESİKALARI

Sayı: 1

Haziran 1941

Cilt: I

*Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir.
Yazan, yapana sadık kalmazsa değişmiyen hakikat
insanlığı şaşkırtacak bir mahiyet alır.*

ATATÜRK

ANADOLU VE RUMELİ MÜDAAFAA HUKUK
CEMİYETİNİN KURULUŞUNA AİT VESİKALAR

İhsan SUNGU

HARF İNKILÂBİ VE MİLLÎ ŞEF İSMET İNÖNÜ

Tahsin ÖZ

SELİM III., MUSTAFA IV. VE MAHMUT II.
ZAMANLARINA AİT BİRKAÇ VESİKA

MUSTAFA REŞİT PAŞANIN PARİS VE LONDRA
SEFARETLERİ ESNASINDAKİ SİYASİ YAZILARI

M. Cavit BAYSUN

TANZİMAT DEVRİNDE RÜŞVETİN KALDIRILMASI
İÇİN YAPILAN TEŞEBBÜSLER

Enver Ziya KARAL

ŞEHDİ OSMAN EFENDİ SEFARETNAMESİ

Faik Reşit UNAT

Maarif Vekilliği
tarafından iki
ayda bir çıkarılır

Sayısı:
100 kuruş
Yıllık abonesi:
540 kuruş

MUSTAFA REŞİT PAŞANIN PARİS VE LONDRA SEFARETLERİ ESNASINDAKİ SİYASİ YAZILARI

Mustafa Reşit Paşa 1834 senesinde henüz âmedii divanı hümayun iken, Fransızların işgal ettikleri Cezayirin istirdadını temin maksadile Mahmut II tarafından Paris sefaretine tayin edildi [1]. Bu yeni vazife kendisine muhtelif fasıllarla 1845 senesine kadar devam edecek bir faaliyet sahası açıyordu. On bir senelik bir devre zarfında Paris ve Londra gibi iki mühim Avrupa merkezinde sefir olarak bulunan Reşit Paşanın siyasi muherreratı 19 unci asır Osmanlı İmparatorluğu tarihi için ihmalî caiz olmıyan bir mevzu teşkil etmektedir. Devleti alâkadar eden her mesele hakkında yollamış olduğu tahriratın büyük bir kısmı başvekâlet arşivinde mahfuzdur. Başta Mısır ve Cezayir meseleleri bulunmak üzere geçen yüz yıl içindeki Osmanlı siyasetini tetkik etmek isteyenler bu vesikalardan müstağni kalamazlar. Binaenaleyh bunların neşredilmesi tarih bakımından her halde çok faydalı olacaktır.

Reşit Paşa 1834 ve 1835 senelerinde iki defa Paris'te bulundu. 1836 da memuriyeti Londra'ya tahvil edildi. 1838 ve 1839 senelerinde tekrar Londra'da elçi idi. Bu sefaretleri esnasında uhdesinde sırasile âmedilik, hariciye müsteşarlığı ve hariciye nazırlığı vardı. Son iki sefaretini 1841 ve 1843 te yine Paris'edir. Avdeti de 1845 senesine müsadiftir.

Neşre başladığımız muharrerat Paşanın sefaret senelerine göre tasnif olundu. Tahriratların bir kısmı şifreli olup ekserisinin hem aslı hem halli mevcut ise de bir kısmının elde yalnız şifresi vardır; bunlar tarafımdan halledilmiştir. Diğer bir kısmının tarihsiz olarak sade hal suretleri bulunduğundan âit oldukları seneler karine ile tayin edilebilmiştir.

M. Cavid BAYSUN

[1] Başvekâlet arşivinde 11 numaralı namei hümayun defterinin 148 inci sahifesinde Cezayirin istirdat talebine salâhiyet veren vesika münderiçti. Vak'anüvis Lûtfi efendi bu sefaret münasebetile Mısır ve Cezayir işlerinden bahs etmekle beraber Reşit Beyin Parise izamı sebebini serahatle söylemiyor. Bak: Lûtfi tarihi cilt 4 s. 158

I

Atabei bülent mertebeli veliyyünniamilerine maruzi çakeri keminelidir ki [1]

Mukaddemcê savbi savap nümâyı veliyyünniamilerine beyan ve iş'ar olunduğu veçhile işbu rebülahırın on beşinci çarşamba günü karantine müddeti rehini hitam olarak ertesi perşembe günü dahi Zemon kumandanı ceneral Koblin resmen davet etmiş olduğundan mahı merkurumun on yedinci cuma günü Zemondan hareket olunup yirmi birinci salı günü Beç[2] şehrine vürudu çakeranem müyesser olmağla iptida maslahatgüzar Mavroyanı kulları gelüp vukuf ve malûmatı olan şeyleri beyan ile müteakiben elçii sabık Baron Ottenfels [3] dahi kendüsüne ihsanı hümayunu hazreti şehinşahi buyrulan nişanı âli ziveri giribanı iftihari olduğu halde nezdi kemteraneme vürud ile zatı şevketsimatı hazreti tacidariye dua ve sena levazımını ifa ve badehu prenc Meternik [4] canibinden merasimi hoş âmediyi icra ederek prenci mumailleh Beç şehrine birkaç saat mesafede kâin Baden nam sayfiyesinde olup mülâkat için şehre geleceğini beyandan sonra Beriyyetüşşam havadisi keyfiyetini açup düveli erbaai fahimenin arayı müttehidelere Saltanatı Seniyye bu hususta bir güne harekâtı filiyeye teşebbüs buyurmıyarak maslahatın neticesinden istifade etmek için iptida şöylece durmak suretine munhasır olup egerçi tarafı Devleti Aliyyeden berren ve bahren bazı güne tedarikâta mübaşeret buyurulduğu işidilmiş ise de bu kerre gelen posta ile ihtilâli mezkûrun indifai haberi gelmiş olduğundan düveli mezkûrenin reylerinde isabet vaki olduğu ve Saltanatı Seniyyeye Avusturya devletinin hulûsu saffeti şu veçhile bu veçhile olarak fakat ilişkili birkaç şey var ise de anın dahi müzakeresi olacağını ifade etmekle müsahabatı resmiyyesine badelmukabele dediği def'i ihtilâl lakırdısı kemali teessüf ve teessürü mücip olduğu halde Devleti Aliyyenin bu hususta tuttuğu usule mutabık ve muvafık olmak için tarafı çakeriden verilen cevapta çünkü Sivas valisi devletlû Reşit paşa hazretlerinin maadini hümayun emaneti ve Rakka, Diyarıbekir eyaletleri dahi berveçhi ilhak uhdelerinde olarak kendüsi bir kerre mansıplarını dolaşmak ve ekrad ve aşaire nizam vermek emelinde olduğun-

[1] Başvekâlet arşivi: Sandık 153, evrak 40 mefufatından, halli üzerine yazılmış şifre.

[2] Viyana.

[3] Avusturyanın sabık İstanbul sefiri Baron d'Ottenfels

[4] Prince de Metternich

dan ve bu niyete mebni maiyetlerinde nizam askeri dahi bulunduğundan berren tedarik lakırdısı bundan neş'et edeceği misillü lillahilhamd Saltanatı seniyye elhaletü hazihi asker ve donanma hususlarına mezid ihtimam buyurmakta olması ve daima süfünü hümayunun ekserisi Avrupa usulünce mücehhez ve hazır bulunması cihetlerle ihtimal ki askeri bahriyenin kesbi tefennün ve maharetleri niyyeti hayriyyesile Akdenize biraz sefaini hümayun irsali tasmin buyrulmuş ise hareketi bahriyye sohbeti dahi bundan iktıza etmiştir. Her ne ise Devleti Aliyye daima dost ehabbi olan düveli fahimenin rey ve nasihatlerini muteber addetmekle anların taraflarından dahi Saltanatı Seniyyenin menafiine himmet olunmak icap etmez mi, ve Mehmet Alinin [1] nasıl zalim ve gaddar olduğu Mısra gidenlerin biletraf malûmı olup egerçi bu hususta Rusya ve Avusturya devletlerinin şüpheleri olmadığı dahi meczum ise de Fransa ve İngiltere devletleri mukaddemlerde biraz aldânmış olduklarından şimdi Mehmet Alinin mücerret taaddiyatı takat fersasından naşi zuhura gelmiş ve gelmekte olan Girit ve Beriyyetüşşam ihtilâlini gördükçe acaba yine itikatları değişmez mi, yollu sevki kelâm olundukça şimdi Mehmet Ali hakkında cümlesinin itikatları bozulmuştur, ve ihtilâllerin zuhuru Devleti Aliyye hakkında mahzı hayıru menfaati netice vü eceğimde şüphe yoktur; ancak biraz sabır ve teenni lâzımdır, diyerek avdet idüp çünkü Beçte olan Fransız elçisi mahalli aherde bulunmak cihetile maslahatgüzar makamında bulunan sır kâtibi vürud ederek bazı kelimatı resmiyyeden sonra Beriyyetüşşam ihtilâlinin indifai lâkırdısını açarak Devleti Aliyye donanması Akdenize çıkacak imiş, şimdiki halde uyar mı, demesile Saltanatı Seniyye nizamı bahriyye ve berriyyesine kemali tekayyüd ve ihtimam buyurmakta olduğundan ihtimalki askeri bahriyyenin kesbi mümâreseleri zımnında biraz donanma ihracı tasmin buyrulmuştur. Devleti Aliyyenin kendü donanması kendü sularında gezmesi niçün uymasun, denildikte cevap bulamıyarak müsahabatı adiyeye intikal ile gitmiş olduğu, ve Beçe vürudu acizânemden üç gün mürurunda Prenç Meternik canibinden Beçe olan daire sine davetçi zuhûr etmekle esvabı resmiyye ile gidildikte Prençi mumaileyh tâ oda kapusundan istikbal ve sayei maalfı vayeî hazreti şehinşahide merasimi ihtiramıyyeyi kemâ yenbağı icra ederék makamı vâlâyı sadareti uzmadan yazılan mektup resmi dahi kendüsüne teslim ve ita olunup badehu Memuriyetinizi sormak üzerime lâzım olmadığından ana dair birşey söylemem; lâkin zatı şevketsimatı hazreti şahanenin haşmetlû imparator hazretleri dostı hakikisi olarak her halde Devleti Aliyyenin devamı bakası ve hüsnühal ve istikrarı matlûp ve mültezem olup ben dâhi hayrihahı kadîm bulunduğumdan ve siz umu u nazikedê müstahdem

[1] Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa.

bendegândan olduğunuz cihetle elbette bu memuriyetiniz dahi mesalihi dakika için olacağından bazı ihtarı lâzım gelen şeyleri irat edeceğimdir diyerek söze ağaz ile: Mehmet Ali Beriyye havalisi ihtilâlini hemen bastırmış gibi ise de inşaallahü taalâ Devleti Aliyye hakkında hüsnî netice ve menfaati mucip olacağından iştibahımız yoktur, kelâmını zeylen düveli herriyyeden Rusya ve Avusturya ve bahriyyeden dahi İngiltere ve Fransa devletleri ki bu dört düveli kebire cümleten Devleti Aliyyenin saadeti hal ve istikrarını isterler ise de beyinlerinde derecati mütefavite olup şöyle ki Avusturya devleti ötedenberu Saltanatı Seniyyeye kemali safvet üzere bulunarak bunda kimsenin şüphesi olmadığı misillü Rusya devletinin eğerçi mukaddemlerde Devleti Aliyyenin kesri kuvveti hakkında sui efkârı vaki olmuş ise de bir vakittenberu aynile Avusturya mesleğinde bulunmak hasebile andan dahi vesvese iktıza itmeyüp fakat İngiltere devleti şimdiki halde bazı cihetle şüphelice ve Fransanın şüphesi ana nisbete hafifçe görünmekte isede bunların cümlesi yine bir dairedé dönerek birbirinden ayırlamayacağını kat'ice bilüp ana göre hareket eylemeniz muktezayı maslahattan görünür, dimesile tarafı çakeranemden dahi, şevketmeâbı kudret nisap velini'metim padişahım efendim hazretlerinin canibi cenabı imparatoriye olan meveddeti kâmile ve musafatı şamilei padişahanelerinden başka evsafı memduha ve hayrhahlığınız cihetile hakkınızda hüsnî itimat cenabı tacidarî berkemal olmak hasebile maslahatı memuremde reyinize müracaat ile nesayihi müessirenizden istifade etmeklik esası memuriyetim olmağla işbu ihtarı isabet şiarınızdan memnuniyetimi beyan edemem, yollu "çeramonye"li mukaddime ile Avusturya devletinin muamelâtı cemile ve niyyatı hayriyyesi vakiâ iştibahtan azade olduğu misillü Rusya devletinin dahi Devleti Aliyye hakkında usulî dostane ve müttehidanesi malûm ve alelhusus dostluğunun semerei nafiası dahi meşhud olup diğerlerinin birbirinden farklıca şüpheleri olsa bile geçen sene Avrupanın teskini ezhanına nasıl himmet olunduysa bittedriç bakiyyei şübühatın izalesi kabil olur, ve Beriyye ihtilâlinden dolayı memul olan hüsnü netice dahi inşaallahü taalâ dostlar himmetile az vakitte müşahede olunur, denilerek memuriyeti kemteranemden dolayı zihinlere birşey gelmemek ve alelhusus Cezayir maslahatına memuriyeti kemteranem lâkırdısı Avrupada münteşir olarak Fransalı Cezayirden çıkmamak daiyesinde olduklarına dair mumaiyleh Mavroyani kullarının ifadatı vaki olduğundan bu kadar intişarı üzerine kendüsünden ketmolunmuş gibi anlaşılmamak için muktezayı memuriyetim üzere beyneddevleteyn tekidi müvalât hususunda ve gerek asıl memuriyetim olan hususta ihtaratı nafianızı talep ederim, denildikte, Saltanatı Seniyyeden dolayı Avusturya devletinin politikasına dair düveli bahriyyeye tebliğ olunan keyfiyyatı

Baron Ottenfels vasıtasile size tefhim ederim, ve Pariste olan Nemçe elçisi hayli vakittir orada ikamet ile Fransanın her haline muttali olduğundan umuri memurenize dair icap eden şeyleri ifade ve ihtar itmesini dahi ana mahsusan yazarım, deyüp badehu imparatori müşarünileyh *Moravya* kazasında *Brünn* şehri etrafında büyük talim ettirmek için bulunduğu, *Schoenbrunn* nam sayfiyesinden hareket ve azimet etmiş olduğundan ademi mülâkattan dolayı pek müteessir olduğunu ityan etmekle savbu kemteranemden dahi imparatori müşarünileyh cenapları zati maali simatı hazreti cihanbaninin dosti ehabbı olduklarından huzuruna duhulü baysi mübahat olacağında şüphe yoğise de ne çare galiba kendü talii na hemvarım iktızasından olarak böyle tesadüf etmiş olduğundan inşaallahü taalâ avdette bu iftihara nailiyetimi memul ederim, denilmekle prenc'i mumaileyh kangı gün hareket edeceğimi sual etmesile savbu ubeydanemden dahi yevmi mülâkattan bir gün sonraki şehri merkumun yirmi altıncı pazar günü hareket niyetinde olduğumu beyan eylediğimde çünkü zati şevketsimatı mülûkânenin bahçelere rağbeti seniyyei padişahaneleri malûm olduğundan sonra hakipayı hümayunlarına tavsif için pazar günü dahi tevakkuf ile imparatorun hariç şehirde kâin *Laxembourg* nam benam bahçesini gezüp badehu *Baden* karyesinde beraber taam olunmak üzere gelmenizi reca ederim, demekle çünkü resmî mülâkat meclisinde kendüsünün pek te ince sözlere girişmek istemediği tavrından ihsas olunmak hasebile bazı mühim şeyler ya ziyafette vakit bulunup söylenmek ve yahut *Ottenfels* vasıtasile tebliğ olunmak mülâhazasile tarafı ben-degânemden dahi hatırınız için bir değil birkaç gün dahi tevakkuf mümkündür, denilerek muvafakat ile avdet olunmuş olduğundan vakti teşyide mumaileyh *Ottenfels* gelüp yarın nezdinize vürud ile bazı şeyler müzakere itmek üzere Meternik tarafından memur oldum, deyüp ertesi gün gelerek sureti mücavebattan prenc'i mumaileyh pek memnun olduğunu ve donanma hakkında suyi kemteranemden Fransa maslahatgüzarına verilen cevap mesmuları olarak bu kelâmdan sizin donanmanız mücerret seyrütemaşa şayyasiyle Devleti Aliyye sularında gezmekte iken Saltanatı Seniyye donanması kendü sularında niçün gezmesin, manası çıkacağından bundan dahi mahzuz olduklarını beyan eyledikten sonra size alehlîlak politika maslahatlarında medarı küllî olmak için Meternik tarafından tebliği vadolunan Avusturya politikası keyfiyetini memuriyetim veçhile ifade edeyim, diyerek leffen takdimi hakipayı samileri kılınan varakada muharrer kelimatı lisanen irad ettikten sonra şu Cezayir maslahatına dair tarafınızdan iddia vaki olur ise Fransa tarafından kabul ve istima olunmayacağı mesmu olup buna sebep dahi Fransa milletinin müftehirane

davalarından başka çünkü Cezayir, kralı sabık [1] zamanında Fransıyanın desti istilâsına geçmiş olduğundan reddi hususunun kendü vaktine tesadüfünü şimdiki kral [2] çirkin görmesi kazıyyesi olarak her ne ise bu madde gayet düşvar bir şey olduğundan oraca ihtarâtı icabiyyeye ihtiyacınız bedihî olmağla preñç Meternik Pariste olan Nemçe elçisine dünkü ifadesi veçhile mektup yazayım, demesi bundan iktıza ediyor, demekle savbı bendegânemden dahi Devleti Aliyyenin Cezayir maslahatında derkâr olan hukukî sarihasına dair irad olunan sözleri badetteslim kendüsünün iki hususun müzakeresine Meternik tarafından memuriyeti olarak biri Bosna hududu hakkında Ali Namık Paşa hazretlerinin valiliği hengâmında bazı tanzimat vaki olmuş ise de hiç birisi icra olunmıyarak ezcümle resi hudutta vaki ormanın iki taraftan kırdırılmasile serkeşlik edenlere kemingâh bırakılmaması tanzimatı mezkûrede olduğundan derhal Avusturya devleti tarafından kendü caniplerinde bulunan orman kırdırılmış ise dahi Bosna tarafının ormanı heyeti asliyesi üzere kaldığından şimdi mutarassadı kemingâhı fırsat olan eşkiya bilâ hail Nemçe devleti tebaasına isali hasar etmekte ve bu defa kale üzerine vaki olan hücumları dahi ehaliyi bi huzur eylemekte olmağla ahzi intikam kazıyyesi için ehali merkume taraflarından her bar istid'ayı ruhsat olunmakta ise de Avusturya devleti mücerred Devleti Aliyyeye riayeten cevaz vermediğinden bu madde nin istihsalı hüsnü suret ve zabitasına bakılmak ehem ve girdapların kesrü imhası hususu dahi menafii adideyi mucip şey olduğundan buna dahi Saltanatı Seniyyenin müsaade buyurması elzem olup alehusus Avusturya devleti daima Devleti Aliyye gayretkeşliğinde bulunup bütün avrupaluya dahi böylece ilân etmekte iken bu misillü cüzî şeylere müsaade buyrulmamasından dolayı düveli ecnebiyyeden hicap ediyor, vadisinde bir takım şeyler söylemekle Bosna tarafından Nemçe devleti tebaasına isali mazarrat olduğuna kat'â rızayı âli olmayıp mukaddemki tanzimatın ademi icrası dahi ol vakit Bosnada ihtilâl zuhurundan ve sonraları dahi gavaili müteakibeden neşet etmiş şey olarak işte şimdi mahsus memur tayin ve izam kılınmış olmağla elbette iktızasına himmet buyrulur, ve girdaplar dahi istihkâmâtı tabiiyye hükmünde olarak bahusus mahvı takdirinde suyun şiddeti seylâbından dolayı kılâi hakaniyyeye bazı gûne mazarratı rivayet olduğundan başka Tuna sevahili ehalesinin bir nevi taayüşten mahrumiyetlerini mucip olacağına binaen tecviz olunamadığı ve muahharen keyfiyyatı mahalliyyesinin tekrar tahkiki Vidin muhafızı hazretlerine havale buyrulmuş olduğu şimdiye kadar malûmunuz olmuştur, denildikte girdapların mahvı takdirinde iki tarafa dahi Nemçe devleti tarafından masarifi çeki-

[1] Charles x

[2] Louis - Philippe -

lerek yollar yapıp yine yedekçilik baki ve belki daha eshel olacağını ve kendülerinin kılâi hakaniyyeye bir güne sui kasdları olmayup şayet Rusyalunun ince donanmasına yol açılır deyu mülâhaza olunur ise öyle olmak lâzım gelse kendüleri dahi ihtiraz etmek iktıza edeceği ve istihkâmat denilen şeylerin hudanekerde vakti seferde lüzumu olacağından ol halde yine kendüleri müteahhit olacaklarını ve Bavyeradan tâ Zemone kadar Tunada her yerin gemileri geçtü güzâr etmekte olarak hiç bir mahallinde müşkülât bırakılmayup ve bir taraftan dahi vesvese olunmamakta idüğünü beyan idüp çünkü geçende takdimi hakipayi veliyyünniamileri kılınan arizai çakeranemde işar kılındığı üzere Sırplı baş kenezi *Miloş* Macar ülkesinde bulunan vapurların Beç tarafına geçemediğini ifade idüp buraya vürudu ubeydanemde vaki olan tahkikatı bendegâneme göre vapurların geçememesi bir güne nizam ve ihtiyattan olmayup mücerret yukarular da suyun killetinden naşi ise de Bavyeradan Beçe gelen gemiler getirdiği eşyayı çıkarup aher sefineye vaz ile Peşteye ve oradan dahi Zemone ve Zemonen Adakalesine kadar birbirine nakil tarikile gönderilmekte olduğu istima olunmuş olduğundan serriştei müdafaa olur mülâhzasile bu kefiyyet bil'irat Adakalesi tarafında ahar gemilere eşya devri dahi aynile bu kabilden olmağla buna suubet denilmemek iktıza eder yollu söylendikte buralarda bu usulün Tuna nehrinin yukaruları sığ olup aşağılara gittikçe çoğalmakta olduğundan bir mahallin gemisi ahar mahalde geçtü güzara elvermediğine binaen zarurî ise de buralarda gemiler birbirine yanaşup bilâ tekellüf eşyayı devr idüp Adakalesi tarafında olan girdaplar bu kabilden olmayarak eşya karaya çıkarılıp biraz götürüldükten sonra ahar sefineye konulmakta olmağın bu suubetin def'i muktezayı maslahattandır; şu kadar ki girdaplara dokunulmaksızın belki aralarından bir yol bulunabilmek ümidi derkâr olmağla evveleminde girdapların imhasına teşebbüs olunmıyarak oraların muayenesine karar verilmiş, bu keyfiyet sefaletleri tarafına dahi yazılmış olduğundan artık bu hususta Saltanatı Seniyyenin müsaadei âliyyesini imparator cenapları iltimas idüp bu hususların size ifadesi canibi imparatorîden preñç Meternike tenbih olundu; biletraf iş'ar etmenizi rica ederiz, diyerek hatmi kelâm etmekle tarafı çakeriden dahi ifadatı vakianızı yazarım, cevabı verilmiş ve ferdası gün preñç'i mumaiylehin ziyafeti için Baden karyesine gidildikte iptida nüzul olunan mahalle Rusya maslahatgüzarı gelüp Suriye ihtilâli lâkırısını açarak Rusya imparatoru cenapları Devleti Aliyyenin bazı güne tedarikâtını işittiğinde ademi tecviz ile dersaadete azimet etmek üzere bulunan elçi mösyö Boutenieff'e mütaleatını tefhim etmiş olduğunu Rusya imparatorunun rey ve mülâhazası dahi aynile o merkezde idüğünü söyleyüp badehu preñç Meternik ile mülâkat olundukta kulunuzu Baron Ottenfels ile bir tenha

odaya götürüp girdap hususuna dair Ottenfels'in ifadatını tekrar ve bu hususa müsaade buyurulduğu halde Derisaadete menafii külliyyesi olup ezcümle faraza vaktin be vaktin İngiltere tarafından Akdeniz boğazı abluka olunmak lâzımgelse buradan Tuna ile külliyyetlû zahire sevkolunarak asitanei şevket âşiyanede kat'â zaruret çekilmeyeceği suretini dahi tezkâr ile bu hususun ve gerek Bosna maddesinin yazılmasını tekid idüp tarafı çakeranemden dahi yazılacağı beyan olunduktan sonra Mehmet Ali'nin evzai bâridesi ve ziri idaresinde bulunan mahaller ahalisine taaddiyatı vakiası derpiş olunarak bu şeylere tahammül emri müşkil idüğü ityan olunduktan kendüsi dahi tasdik ile Mehmet Ali her nekadar def'i ihtilâl etse bile bundan böyle Suriye tarafını Mısır usulüne koymak ihtimali olmayup hususile Avrupa halkının zu'mu itikadı dahi değişmiş olduğundan bir müddetçik dahi sabır olunur ise az vakitte hüsnü neticesi görüleceği ve kendüsünün Devleti Aliyyeye hayırhahlığı vadisinde itrayi kelâm ederek badehu avdet ve işbu arizai âcizanemin tarihi olan mübarek pazartesi günü Beçten dahi hareket olunmuş olup inşaallahü taalâ Parise vürudu kemteranemde şu Mısır meselesi hakkında lisan kullanılmak taze malûmata mütevakıf olmağla Suriye ahvalinin ve tarafı Devleti Aliyyeden elhaletü hazihi tutulan usul ve icra buyurulmakta olan tedabiri mehasin şümülün peyapey iş'arı menuî inayeti aliyyeleri idüğü ve malûmı meali melzumı veliyyünniamileri buyurulduğu üzere preñç Meternik bir âkil ve fatin âdem ve Avrupanın her mahallinde riayeti hatırı kaziyesi dahi müsellemler olarak kendüsi dahi Devleti Aliyye hayırhahlığında usulü sabitesini ityan etmekte olduğuna binaen aralıkta münasebet düştükçe taltifi suretine himmet buyurursa Saltanatı Seniyyenin işine yaraması melhuzattan olduğu beyanile arizai ubudiyet farizai kemteranem terkimi ve Beçte tesadüf olunan İngiltere zuhuratile takdim olunmağla inşaallahü taalâ sureti hal muhatı ilmi âlileri buyurulduktan her halde emrû ferman hazreti men lehülemrindir

27 rebü'lâhur 1250

Mustafa Reşit

Maslahatgüzar *Mavroyani* kulları bir gayretli âdem olarak preñç Meternik dahi kendüsünü sevmekte olduğundan Devleti Aliyye mesalihine vüs'i mertebe çalışmakta ise de maaşı muayyeni buraların masarifi takat fersasına nazaran rütbei kifayede olmayup hususile preñç Meternik yaz mevsiminde sayfiyeye azimetinde bütün süfera dahi hane isticarile preñçi mumaileyhin yanından ayrılmamakta iken maslahatgüzarı mumaileyh ademî iktidarı cihetile gidemiyerek maslahatı memuresinde zarurî tecvizi

kusur etmekte olduğuna ve mumaileyhin sair akranı olan maslahatgüzarlardan geri bırakılmaması şanı meali nişanı Saltanatı Seniyyeden idü-gine binaen ifadei hale iptidar kılınmış olmağla her halde emrû ferman hazreti men lehülemrindir

27 rebiülâhir 1250

Mustafa Reşit

II

Parise memur Amedci Bey kulları tarafından bu defa huruf ile muharrer varid olan tahriratın hallidir [1]

Mukaddemce hakipayi veliyünniamilerine beyan ve iş'ar kılındığı vechile Paris şehrine bilvusul umuri ecnebiye nazırı cenaplarile mulâkat olunmuş olduğundan işbu şehri Cumadelulâsının on sekizinci pazartesi günü dahi elbisei resmiyye ile haşmetlü Fransa padişahı cenablarının [2] nezdine duhul ve mubarek namei hümayuni hazreti şehinşahî mezid tazimat ve tefhimat ile yeden beyed teslim olunarak tarafı çakeriden irad olunan kelimatı resmiyyenin sureti ile canibi kraliden bastü beyan kılınan cevabı resmînin tercümesi manzuri âli buyurulmak için takdim kılınmış olup işbu mülâkatı resmiyyenin icrasında sayei şevket vayeî hazreti hilâfet-penahide çakeri keminelere pek çok ibrazı hürmet ve riayet olunarak hattâ sarayı kıralîde teşrifat rusûmuna memur olan bir muteber âdem kırala mahsus hentolar ile gelüp kulunuzu saraya iysal ile orada muteber ceneraller istikbal ederek öylece nezdi kraliye duhul olunmuş ve çünkü çakerleri sayei meali vayeî hazreti tacidaride hoca tedarikile Fransa lisanını tahsile bed'ü teşebbüs eylediğinden galiba bu keyfiyet kıralı müşarünileyh cenaplarının mesmuu olarak ber minvali meşruh kelimatı resmiyyeye irad edildiği cevabı resmisini zeylen lisanınızı bilmediğimden sizinle bilâ vasıta musahabet edemediğim gücume gidiyor. Lâkin sizin az vakitte Fransa lisanını tahsil etmenizi memul ederim, yollu ityanı kelâm etmiş ve badehu kıraliçe [3] cenaplarının nezdine varılarak duhterlerinden ikisi yeminü yesarında hazır oldukları halde mülâkat olunmağla her birerlerine tarafı eşrefi cenabı mülükânedan istifsarı hatır icra olundukta cümlesi başka başka teşekkür ederek hattâ kıraliçeî müşarünileyha sizin buraya vürüdünyüde bu merkezde bulunup bu vechile iltifatı seniyyei hazreti padi-

[1] Başvekâlet arşivi, mesaili siyasiye — Fransa kartonu (1,2) evrak numarası 10; aslı şifre olan bu vesikanın yalnız tarihsiz hal sureti bulunabildi.

[2] Louis - Philippe

[3] Marie - Amélie

şahiye mazhariyetimden kuvvei taliimi istidlâl ederim diyerek izharı şadımani eylemiş olduğu.

İşbu şehiri cumadelülânın yirmi ikinci cuma günü kiralı müşarün-ileyh canibinden akşam taamina davet olunmuş olduğumuz halde şehiri merkumun yirminci çarşamba gecesini atufetlû Namık Paşa hazretleri [1] dahi Parise vürud etmiş olduğundan canibi kiraliden ol dahi davet olunmasile birlikte gidilerek taamdan sonra kiralı müşarünileyh bir aralık zatı şevket simatı hazreti şehnişahiye olan hulûs ve muhabbetini bastü beyan ile cenabı merahim nisabı hilâfetpenahinin kemali şevket ve ikbal mülkâneleri ve Devleti Aliyyenin saadeti hali daimisi kendulerinin ve Fransa devletinin ahassi amalleri olduğunu ve bu keyfiyetin böylece yazılması mültemes idüğünü irad idüp tarafı ubeydanemden dahi me'mulü alî bu merkezde olmakla inşaallahü taalâ mesalihi vakıada âsarı fi'l-ıyyesi dahi müşahede olunacağı ve sureti ifadesi yazılacağı cevabı verildikten sonra burada sefaretini Devleti Aliyyenin bulunması Fransa devletine baysi mahzuziyet ve memnuniyet olduğundan ikameti çakeranem için devletce mahsus konak tehiyye olunduğunu dahi ifade ederek badehu avdet kılındığı.

Kullarının Parise vürudu çakeranem eyyamında Fransa baş vekili *Maréchal Gérard* hasta bulunup şimdilerde biraz iktisabı büru' etmiş olduğundan tercüman vasıtasile, bilmuhabere yevmü mezkûrde daveti kiralıye gidilmezden evvelce kezalik paşayı mumaileyh hazretleriyle beraber olduğumuz halde mareşalı mumaileyhe resmen gidilerek yedi kemteranemde bulunan mektubu samii cenabı sadâretpenahî teslim ve itia olunup tarafeynden bazı mücavebatı resmiyye cereyanile avdet olunmuş ve yevmü mezkûrde yine paşayı mumaileyh ile beraberce elçii sabıkı *Général Guillenot*'ının [2] hanesine varılarak anınla dahi mülâkat kılınmış idüki.

Kullarının memuriyeti ubeydanemden Fransa kiralı ve vükelâsı ve belki efradı ahalsi ziyade mahzuziyet sureti gösterib Mehmet Ali hakkında dahi evvelki zumü itikatları değışmiş gibi görünüyor ise de herifin gayretini çeker burada tüccar taifesinden bir takım muteber âdemler masarife bakmıyarak gazete kâğıtlarına herifin lehine sözler yazdırup isticlâbı ezhana çalışmakta oldukları tahkik olunmuş ve görülen gazete evrakı dahi bu manayı teyid etmiş olduğundan tarafı ubeydanemden dahi hiç kimseye renk verilmeyerek şu gazete usulünün istihsali çaresi taharri olunmakta olmakla inşaallahü taalâ ahdi karibte yolu bulunup daima measiri celile ve medayihî seniyyei hazreti padişahinin ve Mehmet Ali-

[1] Londra sefiri

[2] Fransanın sabık İstanbul sefiri.

nin suief'ali keyfiyatının neşrü işaasıle Mısır gayretkeşlerinin vahi sözlerini iptale çalışılacağından başka çünkü memuren daima nezdi kemteraneme âmedşüd etmekte olan Fransa Devleti Baştercümanı *Jouannin* [1] mukaddema sefaret baştercümanlığıle hayli vakit Derisaadette eğlenüp tarafı Devleti Aliyyeden pek çok iltifat ve ihsan görmüş olduğundan Saltanatı Seniyye gayretkeşliği ızhar idüp kendüsi ise bir doğruca âdem ve davası dahi sıdka mukarin gibi görünmekle Mısır tarafının ef'ali rediesine dair tarafı kemteranemden münasip sözler söylendikce cümlesini tasdik ederek, siz iki kere Mısıra azimet ile oranın her bir ahvalini reyelayn müşahede etmiş olduğunuzdan söylediğiniz sözü vüsuk ve itimada şayandır; ve sırası düşürülerek vükelâyı devlete irat olundukca elbette tesir edeceğinde şüphe yoktur, yollu cevaplar vermekte her nê ise bimennihi taalâ bundan böyle resmî ve gayri resmî meclislerde fırsat bulundukca icap eden sözler söylenerek ve bir canipten dahi mersum *Jouannin* vasıtasile söylettirilerek ifayı memuriyete ikdam ve dikkat kılınacağı ve fransız vükelâsının lisanlarına göre Beriyyetüşşam tarafında zuhûr eden keyfiyet harben ve şulhan bastırılması suretinde ise de keyfiyeti mezkûre henüz külliyyen mündefi olmayarak ilelân muharebe vukuu sair bazı taraflardan istima olunmakta ve gazetelerde dahi bazan bu misillü sözler yazılmakta olduğu.

Parise vürudi çakeranemden şimdiye kadar icrayi merasim ve tekidi müvalât suretile uğraşmakta olarak henüz Cezayir maslâhatına dair memuriyeti kemteranemin ilânı mevsimi gelmeyüp gerçi Fransa Umuru Ecnebiye Nazırı *Amiral de Rigny* bugünlerde tezevvüc gailisiyle meşgul olduğundan bahsederek olunacak mükâlematın zarurî bir kaç gün taahhurü lâzım geleceğini ihbar idüp kullarının memuriyeti aleniyyem ise mükâlemeye mutavakkıf maslahat olmadığına nazaran bunların mücerret Cezayir hususu müzakeresine müteheyi oldukları anlaşılıyor ise de bir taraftan dahi *Moniteur* tabir olunur Fransa resmî gazetesinde ve diğerlerinde Cezayirin nizamâtı dahiliyye ve tevsii ticaretine dair şeyler yazılmakta olup her ne ise bu hususa dair menviyat vakıalarının erbabı vukuftan tahkikile ana göre davranılmak hayırlı olacağına ve Rusya devleti Saltanatı Seniyyenin dostu ehap ve müttefiki olarak burada olan büyük elçisi *Pozzo di Borgo* cenapları dahi Fransanın her bir ahvaline vâkıf ve dirayetkâr bir âdem idugüne binaen memuriyeti ubeydanem muktezasınca her bir hususu kendüsile müzakere ve muhabere olunacağı haberile iptida tercüman efendi kulları [2] sefarethanesine gönderilüp Derisaadette Rusya devleti sefaretî tarafından verilen mektup irsal oluna-

[1] Bu zat van *Gaver* ile birlikte *Tarquie* adlı tarihin müellifidir.

[2] Ahmet Vefik Paşanın babası Ruhüddin Efendi.

rak kiral mülâkatından sonra vizite için gidilmiş ise de sefarethanesinde bulunamadığından tekrar bilmuhabere gidilmek üzere iken elçii mumaileyh cenapları kulunuzun olduğum mahalle vürud edüp mumaileyh Namık Paşa hazretleri dahi hazır olduğu halde bilmülâkat cereyan eden müzakeratın fezlekesinde Devleti Aliyye ile Rusya devleti fahimesi bey-ninde derkâr olan dostî ve ittifak cihetile memurları dahi tekellüfsizce her bir ahvali mahremane müşavere etmek lâzım geleceğine dair keli-matı meveddet âyattan sonra Cezayir keyfiyeti elçii mumaileyh cenap-ları tarafından istifsar olundukta Fransalı iptidaları Cezayiri reddetmek niyyetinde olarak hattâ badelistilâ Fransa vükelâsı bu hususu kendüsün-den dahi sual ettiklerinde bazı şerait ile tarafı Devleti Aliyyeye reddi Fransa yedinde ibkasından hayırlı olacağını beyan ile teşvik etmiş oldu-ğundan olvakit *Général Guilleminot*'nun sefaretinde müzekkerei malûme ile resmen reddi suretini inba etmişler ise de sonra Fransa kiralı sabıkın hal'inde ana taraftar bulunanlar, biz kalmış olaydık Cezayiri vermez idik, yollu mükâlemeler ile şimdiki kiral takımını kızdırmış olduklarından bunlar dahi, biz de vermeyiz, şöyle böyle ederiz, gibi alenen söz vermiş olduklarına ve her ne sebebe mebni ise İngilterelû tarafından dahi bu husus hakkında ses çıkarılmadığına binaen bir vakıttanberi bütün bütün yerleşmek suretine saporak daima oranın tedabirile uğraşmakta ve sene-de otuz altı milyon miktarda frank masarif etmekte ve bir takım rüesayı askeriyye dahi hazır Cezayir meselesile temettü ve intifa etmekte olma-larile bu hususa dair söylenecek sözleri kabul ve istimaa kiral ve vü-kelâsının şu esnada cesaret edemeyeceklerini vesair asker ve nas dahi razı olacaklarını akıl kesmeyüp bu cihetle maslahatın hakikatinden sarfı nazar ile tatlıca tarafını söylemek hakikî dostluğa yakışmıya-cağından doğrusunu söylemeğe mecbur olduğunu halisane beyan ederek tarafı çakeriden dahi Fransalûnun evvelki niyyetleri ve badel-istilâ ifadei resmîyeleri cümleye malûm iken şimdi beyinlerinde olan beyhude sözler ile Devleti Aliyye hukuku sarıhası zayi olmak ve dava-sından geri durulmak iktıza etmeyeceğinden şimdi ne suretle ve ne vakit ilânı memuriyet olunmak ve ne veçhile maslahata şuru ve teşebbüs kılın-mak icap edeceğine ve bu maddenin teferruatına dair mülâhazatı istikşaf olunmağın bu hususu resmen iddiaya Devleti Aliyyenin her dürlü salâhi-yet ve istihkakı derkâr ve bu suretin şimdilerde husuli memûl olunmaz ise dahi ileriye faidesi aşikâr olup şöyle ki Fransalı bu Cezayirin kendi-lerine menfaati olup olmayacağını henüz lâyıkile anlayamadıklarından bir taraftan külliyetli akçe sarf etmekte ve davasında dahi ısrar eylemekte iseler de urbanın kendilerine ademi meyil ve inkıyatları cihetile elbette giderek menafiinden meyyus olup bunların orada bütün bütün yerleşmele-

rini bazı taraflar dahi çekemeyeceğinden şimdiki iddianın vakti istikbale faidesi olacağını ve bu hususa dair burada tarafeynden taati olunacak takariri resmîye suretleri peyderpey mumaileyh Namık Paşa hazretlerine gönderilüp anın marifetile iktızasına göre İngiltere vükelâsına irae ve ifade olunması menfaatten hali olmayacağı ve kullarının memuriyeti ale- niyyem tekidi meveddet sureti olduğundan Cezayir memuriyyetinin ilânında pek de tacil olunmıyarak on beş yirmi gün dahi geçirilmek münasip olduğunu elçii mumaileyh cenapları sırasile yad ve tezkâr etmekle keyfiyet pašayı mumaileyh hazretleriyle beynimizde dahi ledelmülâhaza vakıâ mumaileyh cenaplarının ihtarı veçhile ilânı memuriyet hususunun on beş yirmi gün kadar tehiri münasip olup ezcümle Fransa vükelâsı başlı başına bu maddeyi kesmiyerek burada hususatı cariyye *Pair de France* ve *Député* tabir olunur iki sınıf kamara [1] erbabı beyinlerinde müzakereye muhtaç olup bu kamaralar ise henüz küşad olunmıyarak bundan bir buçuk ve belki iki mah sonra açılacağına binaen memuriyyeti âcizanemin tehirinde mazarrat olmayacağı bedihiyattan olmak hasebile inşaallahü taalâ ol veçhile icrasına ve ber minval muharrer taati olunacak takarir suret- lerinin dahi peyderpey kendüsine irsaline karar verilmiş olmağla hemen Haktaâlâ rızayı meyamin iktızayı hazreti hilâfetpenahiye muvaffak hidematı mebrureye cümlemizi muvaffak eylemek daavatı tekrar kılındığı.

Rusya elçisi mumaileyh, Fransalûnun ahvaline dair bastı kelâm ede- rek bunlar hem Cezayiri zapt ve temellük etmek isteyüp ve hem bir ca- nipten dahi Mehmed Ali ile olan ülfet ve rabıalarını muhafaza daiyesinde oldukları halde Saltanatı Seniyye ile hakkaniyyet suretinde görünerek poli- tikalarını idare etmek efkârında iseler de bu kazıyye cem'î ezdad demek olduğundan kendisine ağrep göründüğünü ve bu cihetle bunlardan dost- luk memul olunmıyacağını beyan etmekle sureti ifadesi badettasdik bun- ların mümkün mertebe mazarratlarının def'ü tebidinden âlâ ve büyük dostlukları olmayacağı tezkâr olundukta vakıâ hakikati hal böyle olup Devleti Aliyye ise kendi mesalihi dahiliye ve nizamatı muktaziyyesine dikkat ve ihtimam buyurmak üzere olduğu halde bunların aralık aralık donanma ihracı ve işae ettikleri havadisler beyhude kılükali ve tahdişi ezhanı mucip olmasile muhafazai asayiş ve nizamatı matlûbeye sayu verziş ancak Salta- natı Seniyyeyi kendi haline bırakmaları yani bir takım icapsız şeylerden feragat etmeleri kazıyyesinin sırası düştükçe tarafı çakeriden Fransa vüke- lâsına ifadesi lâzım geleceğini ihtar edüp tarafı çakeriden dahi söylene- ceği cevabı verildikten sonra çünkü utufetlû Rifat Beyefendi [2] bende- lerinin 19 rebiülâhır 1250 tarihile müverrah tahriratı vürud ederek Anavarin

[1] Chambre.

[2] Sadık Rifat Paşa o tarihte Reşit Beye vekâleten âmedilikte bulunuyordu.

tarafına Fransa askeri gittiği havadisi tahrirâtı mezkûrede münderiç olmağla bu sohbetler sırasında böyle bir havadis işitildiği keyfiyeti dahi elçii mumaileyhden istifsar olunmak hasebile Fransalunun bu esnada bu misillü tedarikât ve harekâtı olmayup hattâ Akdenizde bir kaç kıt'a sefinelerinden maada donanmaları olmadığını söylemiş idüğü ve bu mülâkattan bir gün sonra mumaileyh Namık Paşa hazretleriyle elçii mumaileyhin sefarethanesine gidildikte paşayı mumaileyh hazretlerinin ve gerek çakerlerinin kendülerine ihbar olunan memuriyyeti aleniyye ve hafiyyelerimizden başka keenne Rusya devleti aleyhine Fransa ve İngilterelü ile bazı tedâbir müzakeresine dahi memuriyyetlerimiz olduğu bazı taraftan kendüsüne söylenilmekte ise de vücud vermeyüp her halde tarafı âcizanelerimizden vaki olacak ifadata itimad edeceğini inba etmekle tarafı çakeranelerimizden verilen cevapta Devleti Aliyye Fransa ve İngilterelünün iğfalâtının bundan mukaddemlerde anlayup Rusya devleti fahimesinin dahi filen dostluğunu müşahede etmiş ve haşmetlû Rusya imparatoru cenaplarının niyyatı halisanesine her dürlü vüsuk ve itimat hâsıl eylemiş olup alelhusus zatı şevketsimatı hazreti şehinşahinin usulü sabite ve rezaneti akl ve fetaneti kâmilei padişahaneleri cihetile daima muradı hayriyyet mutadı Şahaneleri şu husule gelen dostı ve ittifakın muhafazasından ibaret olarak bu makule şeyin hatırlara bile gelmesi muhal ender muhal olduğundan bu söylenen söz devleti fahimeteynin mahabbeti tammelerini çekemiyenlerin ihtiraatından olduğu ve çakerleri burada bulunacağımdan memuriyyeti âcizaneme dair ve sair her ne vuku bulur ve nasıl lâkırdılar işidilir ise kâh bilmülâkat müzakere ve bazan dahi her veçhile mahrem ve sıtku istikameti mücerrep ve müsellemler olan tercüman Ruhüddin Efendi vesatetile muhabere olunacağı velhasılı Saltanatı Seniyyenin Rusya devletinden mektum bir işi olmamağla her husus kendüsüne ihbar ve ifade kılınacağı beyan olundukta izharı mahzuziyyet ederek çakerlerinin yanımda Fransalü bir tercüman olduğu mesmuu olduğunu söylemiş olduğundan bundan muradı Fransa devleti tarafına ber mütad tayin olunan baş terceman *Jouannin* olduğu anlaşılmağla merasimi mutade icrasında ve bazı seyrü temaşa olunacak mahallerde beraber bulunmak için Fransa devleti tarafından baş tercüman tayin olunmuş ise de anın mesalihi mahsusaya mahremiyyeti icap etmiyerek fakat resmî şeylerde bulunacağı keyfiyyeti ifade kılındığı ve Fransa ve İngiltere devletleri mukaddemlerde Mehmet Aliye sehabet suretinde iseler de şimdiki halde Girit ve müteakıben Beriyyetüşşam ihtilâllerinden dolayı Mehmet Alinin ipliği pazara çıkmış olduğundan şimdi anın hakkında itikatları ne veçhile olduğu vukufu cihetile elçii mumaileyh cenaplarından bilmünasebe istifsar olundukta Mehmet Alinin şimdiki halde ziyade ilerlemesi Rusya devletile

muharebeyle netice vereceğinden ol sureti istemezler ise de bulunduğu halde tenezzülünü dahi tecviz etmediklerini ve bu iki donanma sahibi devletler ile ülfet ve muamelât cihetile Mehmet Aliye Devleti Aliyye düşman nazarile bakmak icap edeceğini söylemiş idiği.

Malûmı veliyyünniamileri buyurulduğu üzere *Rothschild* familyası Avrupanın her bir mahallinde bulunduğundan Pariste mütemekkin iki kardeşler vizite için nezdî çakeriye gelerek mukaddemce Derisaadete gelüp avdet ile şimdi Londraya gitmiş olan yeğenleri *Nathanael* hakkında zuhura gelen inayeti aliyyei hazreti hilâfetpenahiden dolayı teşekkür ve sitayiş levazımını ifadan sonra Saltanatı Seniyyenin kendülerine dair bir hizmet ve iradesi vaki olur ise icrasına hazır ve amade olduklarını ifade etmelerile tarafı çakeriden dahi izharı mahzuziyet olunarak badehu kendülerinden akçe istidanesi zımında Mehmet Ali Paşa tarafından bir açık senet ile bu esnada buraya bir adam geldiğini söylemiş olduklarından şimdi böyle akçe istemesi Suriye maslahatı masarifinden dolayı sıkılmış olmasından neş'et edeceği mukaddemesile böyle şuriş ve ihtilâl arasında matlûp ettiği akçenin verilüp verilmeyeceği istikşaf olundukta istediği akçeye mukabil Mısır mahsulâtından penbe [1] vereceğini beyan ve temin ile ticaret suretine konulmuş olduğundan ita edeceklerini söylemiş oldukları.

Général Guilleminot nın sefaretinde Derisaadette müddeti medide sefaret baş kâtibi olup şimdi burada Amedci makamında bulunan Mösyo *Desages* haylice muteber olmağla belki işe yarar mülâhazasile mumaileyh Namık Paşa hazretleri bendelerile beraberce vizite için gidildikte bazı müshabatı resmiyeden sonra Derisaadete berren posta ile gönderilen mektupların vusulü hayli uzamakta olduğundan ve Marsilyadan sair mahallere vapur gemilerile mekâtip ve bazı emtiai ticaret gibi şeylerin sürati iysaline suret verilmiş idüğinden bahisle Devleti Aliyyenin iradei seniyyesine muvafık olduğu halde yine Marsilyadan Derisaadete ve İzmire vapur gemileri gidüp gelmek üzere ruhsat verilse tarafeyne ziyade suhulet ve menfaati müstelzim olacağı ve bu husus Saltanatı Seniyyenin mesalihi dahiliyye ve hariciyyesine dokunur mevaddan olmadığını ve bu maddeyi elçileri amiral *Roussin*'e mukaddem ve muahhar yazmış olduklarından tarafı çakeriden dahi hakipayi veliyyünniamilerine yazılmasını ifade itmekle savbı kemteranemden dahi hikâyeten tahrir ve beyan olunacağı cevabı verilmiş olduğundan mücerred malûmu veliyyünniamileri buyurmak için iş'ara mübaderet olunduğu.

---

[1]. Pamuk.